

лягають застосуванню за порушення чи невиконання процесуальних обов'язків, визначення єдиного, а не альтернативного (адміністративного чи кримінально-процесуального) порядку застосування процесуальних санкцій за порушення процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження.

О.В. Нарожна,
старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЩОДО ЗБЕРІГАННЯ ТА ПЕРЕДАЧІ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

За декілька місяців — 10-річчя від дня викрадення полотна «Взяття під варту або Поцілунок Юди» Караваджо з одеського музею західноєвропейського та східного мистецтва (30 липня 2008 року). Сумний ювілей та результати розслідування та судового розгляду спонукають дослідити окремі питання призначення мистецтвознавчої експертизи у галузі поводження із речовими доказами, які вплинули на долю полотна і, нажаль, невтішним чином.

Після викрадення полотно було знайдено у Берліні. 25 липня 2010 року силами федеральної кримінальної поліції Німеччини було затримано 4 учасники міжнародної банди, з них — три громадянина України. На території нашої держави було заарештовано ще близько двадцяти співучасників викрадення.

Здавалося б, підозрювані є, полотно знову на території України, і варто без зволікань провести реставраційні роботи та повернути пропажу до одеського музею західноєвропейського та східного мистецтва. Та, як завжди, не все склалося просто і швидко. По-перше, представники ірландського музею заявили, що полотно, викрадене з одеського музею, не є авторським відтворенням оригіналу, що виставляється в музеї в Дубліні, а копія, яка не належить пензлю Караваджо. Через шість років після викрадення, у 2012 році, полотно перевірялось у Ермітажі (Санкт-Петербург), майстри якого вже займалися реставрацією картини ще у 1954 році, і ще тоді висловлювали думку про те, що манера виконання картини відрізняється від манери Караваджо. І за майже 60 років вони знову підтвердили свій висновок, дослідивши рентгенівські знімки картини.

Проте у 2005 році, коли полотно вивозили до експозиції в Іспанію, його оцінили у 100 млн доларів (на підставі страхової оцінки іспанських експертів) та зробили висновок, що картина дійсно належить пензлю знаменитого автора [1].

Реставрувати полотно має Національний науково-дослідницький реставраційний центр. Проте на сьогодні картина є речовим доказом і розпочинати реставрацію неможливо [2].

Речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення [3, ст. 98]. Картина Караваджо була об'єктом кримінально протиправних дій, отже, дійсно є речовим доказом у провадженні.

Для з'ясування питання про правила належного зберігання звернемося до Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів, у якій зазначено, що твори мистецтва і антикваріат, предмети, що мають історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність, на які накладено арешт, після проведення спеціальної експертизи і за погодженням з Міністерством культури України та Національною комісією з питань повернення культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України можуть бути передані на зберігання до державних музеїв, бібліотек, наукових та інших закладів [4, п. 41]. Щодо полотна «Взяття під варту» питання і проведення експертизи, і винесення вироку винним у цьому провадженні залишається відкритим, адже судовий розгляд тягнеться з 2011 року. Викрадачам картини інкримінуються інші епізоди, пов'язані з викраденням майна. Проте епізод щодо полотна Караваджо вважається повністю доведеним. Та все одно немає ясності з майбутнім цієї картини.

Тому ми вважаємо за необхідне запропонувати внесення змін до чинного законодавства у галузі зберігання та повернення речових доказів у провадженні. Якщо речовими доказами є предмети, що потребують особливих умов зберігання та реставрації, варто дозволити їх передачу відповідним особам, службам, до спеціальних установ після доведення епізодів щодо них.

В Узагальненні судової практики щодо вирішення питання про речові докази вказується, що речові докази з урахуванням їх особливостей слід не тільки своєчасно виявляти, закріплювати, долучати до матеріалів відповідно до закону, а й належним чином зберігати до вирішення справи та захищати від знищення [5, абз. 2].

Проте, полотно, перебуваючи у Національному науково-дослідному реставраційному центрі в очікуванні своєї долі, за роки судового розгляду набуло ще більшої руйнації, ніж при викраденні (його вирізали з рами) та перевезенні (воно було складене, а не згорнуто в рулон).

Ще у 2010 році Верховний Суд України висловив думку про те, що назріла необхідність прийняти нову Інструкцію про порядок вилучення, обліку, зберігання і передачу речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами попереднього слідства, дізнання і судами, в якій окремим параграфом визначити порядок вилучення, обліку, зберігання і передачі культурних та історичних цінностей тощо [5]. Погоджуємося із цим твердженням, адже час, невідповідні умови зберігання та байдужість руйнують цей видатний зразок культурної спадщини.

Висновки: по-перше, культурні цінності в Україні законодавчо фактично не захищені. Затягування судових процесів, які не завершуються вирокami, не дозволяє використання та зміни речових доказів, якими у нашому випадку є об'єкти всесвітньої культурної спадщини. По-друге, ми пропонуємо внести зміни до чинного законодавства, щоб доведеність епізодів із зазіханням на культурні цінності, дозволяла проводити певні дії, встановлені для передачі речових доказів по завершенню провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисенко Р., Юзефчук Е. В Одессе украли единственную в Украине картину Караваджо за \$100 миллионов / Р. Денисенко, Е. Юзефчук. — Режим доступа: <https://www.segodnya.ua/regions/odessa/v-odессе-ukrali-edinctvennuju-v-ukraine-kartinu-karavadzho-za-100-millionov.html>. — Название с экрана.
2. Чигиринская О. Дождется ли Одесса «Поцелуя Иуды»? / О. Чигиринская. — Режим доступа: <http://odessa-life.od.ua/article/9069-Dozhdetsya-li-Odessa-Poceluya-Iudy>. — Название с экрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — №9-10, 11-12, 13. — Ст. 88.
4. Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду / Наказ 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>. — Назва з екрану.
5. Узагальнення Верховним Судом України Судової практики щодо вирішення питання про речові докази, передачу в дохід

держави грошей, валюти, цінностей, іншого нажитого злочинним шляхом майна або такого, що було об'єктом злочинних дій, прийняте 17.03.2010 р. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/п_001700-10. — Назва з екрану.

А.А. Нікіпелова,
студ. IV курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики О.В. Нарожна

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ДІАГНОСТИКИ У ПОЧЕРКОЗНАВЧІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

Почеркознавча експертиза — найбільш поширений вид криміналістичної експертизи. До цього виду експертизи ставлять ряд завдань, одне з яких має назву «діагностичні завдання», що дають можливість відповісти на питання про внутрішній стан особи, яка писала, дані про зовнішню обстановку письма. Це обумовлено такою властивістю почерку як здатність реагувати на різні психофізичні фактори. У виключних випадках — при значній різниці у часі між написанням документа і його дослідженням можна встановити також час виконання документа [1].

Можна виділити таку властивість почерку як реагування на різні психофізіологічні фактори, коли спостерігаються значні зміни умов написання, що унеможливають пристосування до них особисто-індивідуального режиму письма. Як результат можна побачити порушення звичного автоматизованого процесу письма й наступлять зміни у почерку, які не можна вважати варіаційними.

Почерк — манера написання, виражена в системі рухів, які фіксуються в рукописі. Почерк залежить від рівня розвитку особи і закріплення в неї письмово-рухових навичок. Своєрідність почерку виявляється в певній сукупності загальних і окремих ознак. Ідентифікаційними властивостями почерку є його індивідуальність (виражається в наявності ознак, які рідко зустрічаються) і відносна сталість (основні ознаки почерку не зазнають істотних змін протягом ідентифікаційного періоду) [2].

При дослідженні почерку виявляються такі важливі характеристики як: темп письма, натиск, координація. Ці дані мають важливе значення при дослідженні малооб'ємних почеркових реалізацій.